SAMLAREN

Tidskrift för svensk litteraturhistorisk forskning

ÅRGÅNG 86 1965

Svenska Litteratursällskapet

UPPSALA

Detta verk har digitaliserats. Bilderna av den tryckta texten har tolkats maskinellt (OCR-tolkats) för att skapa en sökbar text som ligger osynlig bakom bilden. Den maskinellt tolkade texten kan innehålla fel.

Almqvist & Wiksells
BOKTRYCKERI AKTIEBOLAG
UPPSALA 1965

I meningsbyggnaden står Verlaines språk ofta talspråket nära. Orduppreppningar är också vanliga. Ett annat karakteristiskt drag är bruket av substantivkonstruktioner i stället för verbkonstruktioner.

Tyngdpunkten i avhandlingen ligger på undersökningen av de metriska problemen, och den delen av avhandlingen är också intressantast. Cuénot undersöker assonanser och allitterationer och försöker tolka deras uttrycksvärde. Verlaine var en stor rimkonstnär, och hans rimflätningar är ibland komplicerade. När det gäller rytmen visar hans dikter stor variation. Ofta använder han alexandrinen och ofta modifierar han den. Hans originalitet kommer bäst fram i dessa modifikationer av en given rytm och i användningen av de korta versmåtten. Placeringen av cesuren varierar, och ofta använder han versbindning. Bland strofformerna hör sonetten till dem han mest använder, och liksom versmåtten är strofformerna varierande.

Karin Norström

Correspondance générale de Villiers de l'Isle-Adam et documents inédits. Édition recueillie, classée et présentée par Joseph Bollery. Tome premier 1846–1880, Tome second 1881–1889. Mercure de France, MCMLXII

Föga uppmärksammad under största delen av sin författarbana blev som bekant Villiers de l'Isle-Adam efter Huysmans' uppskattande ord i A rebours (1884) av den då unga generationen uppfattad som något av en föregångare till symbolisterna. Novellsamlingen Contes cruels (1883) och borgarsatiren Tribulat Bonhomet (1887) blev hans kanske mest bekanta verk. I Norden tycks han nätt och jämnt ha varit känd under sekelslutet

En fransk forskare, Joseph Bollery, har nu samlat och utgivit allt brevmaterial, som han kunnat finna av, till och om Villiers de l'Isle-Adam. Resultatet har inte blivit märkligt. Visst får man veta en del om tidskriftsfloran i Paris, visst kan det vara intressant att lära känna tonen bland habituéerna i Madame de Villards salong, visst kan förhållandet till den inbilske fadern ha spelat en roll för författarskapet, men för övrigt är det endast en korrespondens, som har något större allmänt värde, nämligen breven från och till Mallarmé. Dessa är emellertid för länge sedan utgivna av G. Jean-Aubry i Une amitié exemplaire, 1942, som Bollery alltså trycker av. Något av intresse från symbolismens framväxttid finns inte. Och forskare, som arbetar med utomfranska författare, har intet att hämta. Så finns t. ex. inte någon nordisk författare med i den digra personförteckningen.

Sigvard A. Lindqvist

HELMUT MÜSSENER: *August Strindberg »Ein Traumspiel». Struktur- und Stilstudien.* Meisenheim am Glan 1965.

Av Müsseners arbete, som 1964 framlades som dissertation vid Johannes Gutenberguniversitetet, har ett parti tidigare publicerats på svenska i uppsatsen »Ett drömspel. Tillkomst och textproblem» (Meddelanden från Strindbergssällskapet nr 36, 1964, s. 18–29).

Enligt det avslutande kapitlet har avsikten med boken varit att studera Ett drömspel som konstverk, »weitgehend von der Person des Dichters losgelöst» (s. 166), vilket närmare bestämt innebär att studiet medvetet har begränsats till vad Müssener kallar »die künstlerische Arbeit» (s. 167). Av uttalanden i bokens början (s. 2 f.) framgår att Müssener härvid har försökt realisera det forskningsprogram, för vilket Walter A. Berendsohn länge varit en entusiastisk förespråkare, senast i uppsatsen »Struktur- och stilanalysen — ett nödvändigt komplement till den svenska Strindbergsforskningen» (Horisonts småskrifter nr 5, 1964). Enligt Berendsohns och Müsseners terminologi syftar begreppet *struktur* på »det inre sammanhanget och hela kompositionen», medan man med *stil* avser »alla detaljer i verkets utgestaltning, i synnerhet alla språkliga, konstnärliga medel» (s. 3). Det tilläggs — fortfarande med Berendsohns formulering — att »målet med en struktur- och stilanalys med följande syntes är nått i en karakteristik som bely-

ser sammanhanget mellan struktur och stil» (ibid.), och en sådan »karakteristik» tycks alltså vara det mål Müssener eftersträvat.

Efter tre kompilatoriska inledningskapitel nalkas Müssener i kap. 4 ämnet. En textkritisk undersökning ger vid handen att det föreligger cirka 230 avvikelser mellan manuskriptet och den text som meddelas i Landquists upplaga; de flesta avvikelserna gäller interpunktionen och återges i en särskild förteckning (s. 25–42). I följande kapitel granskas källorna till vår kunskap om dramats tillblivelse. Müsseners läsning av utkasten och manuskriptet avviker på flera punkter från Martin Lamms; sålunda finner han (s. 54 n.) inte något stöd för Lamms påstående, att den »mest typiska drömscenen, skoldrömmen, tillades först efter manuskriptets fullbordande» (»August Strindberg», 1948, s. 291).

Den egentliga »struktur- och stilanalysen» återfinnes i kap. 6–9. Den består i praktiken av ett ytterst detaljerat registrerande av dramats beståndsdelar, vilka därpå grupperas i kategorier. I kapitlet »Der äussere Aufbau» konfronteras vi först med Strindbergs egen indelning av dramat i tre akter resp. 13 scener. »Damit sind die Einteilungsmöglichkeiten aber noch nicht erschöpft, und die wichtigste steht noch aus» (s. 61). Akterna kan nämligen från en synpunkt kallas fem (s. 60) eller decimeras så att de »ausgezeichnet» motsvarar de fyra satserna i en symfoni (s. 79), medan scenerna enligt en princip är 92 (s. 61) men med en finare beräkning 97 (s. 72). I kapitlet »Die innere Struktur» prövas olika sätt att sortera dramats figurer: å ena sidan efter ett enkelt A-B-C-system, å andra sidan med hjälp av djärva analogier, varvid Indras dotter synes röra sig i parabelform (s. 81), medan bipersonerna — med uttryckligt angivna undantag — radas upp på en tänkt trappa (s. 84).

Systematiken triumferar naturligt nog i det avslutande kapitlet om språket, men detta överträffas faktiskt av avhandlingens åttonde och mest centrala kapitel. Här indelas Drömspelet i tre »element» — das realistische, das gedankliche och das phantastische — som säges motsvara pjäsens »kött», »skelett» och »hud» (s. 118). Elementen blir annars inte helt entydigt definierade (se t. ex. s. 3, 61, 97, 104, 118, 167 f.), och Müssener medger själv att skillnaden mellan dem ofta är »haarfein» (s. 72), vartill kommer att han vid ett tillfälle oförmodat gör en extra fin distinktion mellan »phantastisch» och »traumhaft» (s. 123 n.) och sålunda får ett fjärde element att ta vara på. Detta påverkar dock inte den stora summeringen som får följande resultat: det realistiska elementet utgör 51 scener om tillsammans 908 rader, det tankemässiga består av 24 scener med summa 547 rader och det fantastiska kommer på tredje plats med 22 scener resp. 419 rader (s. 72).

Drömspelet är alltså ett till hälften realistiskt drama? Man kan knappast undvika att dra den slutsatsen, om man inte föredrar att med texten uppslagen detaljgranska avsnittet »Quantitative Szenenanalysen» (s. 62–71). Därvid framkommer — vad den misstänksamme läsaren kanske redan anat? — att Müsseners framställning i ovanligt hög grad besitter cirkelbevisets slutna skönhet.

På det jämförelsevis ometafysiska planet lyckas Müssener i regel ge skäl för ganska hållbara påståenden, även om språksvårigheter och andra empiriskt givna hinder naturligtvis har begränsat hans verksamhet. Att han översätter »Indras ljungeldar» med »Indras Heidefeuer» (s. 145) får betecknas som ett olycksfall; betänkligare är det att Müssener »aus sprachlichen Gründen» inte utnyttjar det franska materialet. I den inledande forskningsöversikten förbigås därför bl. a. Jolivet, Gravier och Adamov (s. 12), och Strindbergs egen översättning till franska av Drömspelet lämnas i stort sett obeaktad. Vidare förstår jag inte varför Müssener negligerat Sven Rinmans viktiga kommentarer till dramats Erinran (GHT 19 okt. 1957) och försummat dra fördel av C. R. Smedmarks utmärkta skolupplaga av Drömspelet (1960[II]). Smedmarks initierade efterord och instruktiva studieuppgifter hade kanske kunnat fresta Müssener till mera fruktbara problemställningar och en effektivare analysteknik. Dessutom har Smedmark gjort en viktig korrigering då han ändrat »liksom violetta» i Landquists text (SS 36, s. 244) till »likvioletta» enligt ms. Exemplet saknas i Müsseners förteckning över avvikelser mellan ms och SS, vilken alltså inte är fullständig; ordet »likvioletta» förekommer däremot i annat sammanhang, i katalogen över färgord (s. 140). Ordnung muss sein!

Göran Lindström